

Är det kris igen?

Den ekonomiska världskrisen slår verkligen inte jämnt. I den kris som är på väg kommer de sämst ställda att drabbas hårdare än de rika i samhället. De rika utgör knappt en tiondel av befolkningen men de äger nästan allt.

***Benny Åsman* visar här hur fördelningen av resurser förändrats sedan åttiotalet, och vilka de politiska drivkrafterna bakom denna fördelning är.**

Den kapitalistiska världsmarknaden går från bubbla till bubbla, från kris till kris. När IT-bubblan sprack öste den amerikanska centralbanken och regeringen Bush pengar över bostadsmarknaden för att stoppa en eventuell krasch. Spekulanterna jublade och en ny bubbla blåste upp till vansinnigt format. Bostadsbubblan sprack i sin tur och då kastade sig hungriga kapitalägare över råvarumarknaden och drev upp priserna på mat, mineraler och framför allt oljan.

Nu faller oljan och råvarorna och det verkar som om de stora fonderna och andra spekulanter har svårt att hitta nya marknader att göra stora pengar på. En lågkonjunktur som eventuellt kan utvecklas till en djup recession breder ut sig över världen. Vilket det blir beror inte bara på marknaden själv utan också på hur världens regeringar och centralbanker reagerar.

Däremot råder det ingen tvekan om vilka som råkar illa ut i en lågkonjunktur oavsett dess djup. De arbetande människorna, de som är tvungna att dagligen sälja sin arbetskraft för att kunna betala hyra och mat, är de enda som verkligen drabbas därför att de inte har några reserver att luta sig emot. När företagens orderböcker krymper minskar de produktionen och avskedar personal och uppträder mer aggressivt i lokala och nationella löneförhandlingar.

Lågkonjunkturen leder i sin tur till att statens inkomster minskar och då står nyliberaler och socialdemokrater upp och förklarar att vi "levt över våra tillgångar" och att nu är det dags att skära lite i de offentliga utgifterna – igen. Inte i de militära eller de polisiära, eller i stödet till företagen. Självfallet inte. Men däremot i de sociala utgifterna för skola, hälsovård, äldreomsorg och andra kollektiva nyttigheter.

Sverige kan inte stå ensam och stark i snålblåsten på världsmarknaden.

Finansminister Anders Borg försäkrar att vi är rustade och har tillräckliga reserver för att gå torrfootade ur ovädret som närmar sig våra kuster. Det är rent ut sagt skitprat. Reinfeldts regering har varken vilja eller medel att hindra den internationella konjunkturedgången från att drabba de arbetande i Sverige. Men det menar inte Borg heller när han talar om reserver. Han tänker på bankernas och finansinstitutens välfärd, kort sagt på att skydda de rikas tillgångar.

Vi sitter varken i samma båt eller är lika rustade inför krisen. Några ögonkast i den officiella statistiken i SCB:s omfattande databaser gör det lättare att se igenom den Borgska retoriken.

SCB:s siffror över hur den disponibla inkomsten utvecklats de senaste åren talar ett tydligt språk. Det är den rikaste tiondelen av landets individer som inte alls behöver bekymra sig för en ekonomisk nedgång.

I tabell 1 som visar utvecklingen av den disponibla inkomsten, inklusive vinst av kapitaltillgång, för de bäst och sämst ställda decilgrupperna (tiondelar av inkomsttagarna) drar de rika ifrån alla andra. Den disponibla inkomsten är vad du har i handen efter skatter och sociala transfereringar som bostadsbidrag, barnbidrag med mera.

Tabell 1: Disponibel årsinkomst per individ 2005-2008 (2007 års priser)

Inkomst per decilgrupp	2005	2008	Förändring i % 2005-2008
Decil 1	72 300	77 000	6,4 %
Decil 10	443 100	535 400	20,8 %
Medelvärde topp 5%	583 300	720 000	23,5 %
Median	164 100	185 500	13,0 %

Vilka som står rustade råder det alltså ingen tvekan om. För inkomsttagaren i botten blir det allt svårare att hålla sig flytande till månadens slut. För den bäst ställda tiondelen ökade inkomsten med nästan 21 procent under perioden medan medianinkomsten (den i mitten av alla inkomster) ökade med endast tretton procent. Den sämst lottade tiondelen av våra medmänniskor fick nöja sig med knappa 6,4 procent eller 77 000 kronor om året. Då blir det inte mycket över att svänga sig med. Besök på Stureplan kan helt avskrivas.

Enligt nyligen publicerad statistik av EU:s statistikbyrå Eurostat spenderar de sämst ställda familjerna inom EU inte mindre än sextio procent av familjebudgeten på mat och husrum. Enligt Eurostat gäller följande siffror för Sverige: maten tar 12,4 procent, bostadsutgifterna 35,5 procent och transporterna 13,0 procent.

För en individ med 77 000 blir det strax över 30 000 kronor kvar per år för andra utgifter än de ovan, som kan anses vara mer eller mindre fasta utgifter. Den som har cirka 2 500 kvar per månad efter de fasta utgifterna står inte väl rustad inför en kris och sitter definitivt inte i samma båt som Anders Borg.

SCB:s statistik över hushållens inkomster talar också klarspråk. Medan lönerna ökat med 11,8 procent mellan 2005 och 2008 har inkomsterna av räntor och aktieutdelningar under samma period ökat 108,7 procent och vinster av kapital med 21,8 procent. Det finns mycket plats fram till i båten, medan trängseln därbak mera liknar en tunnelbanevagn i Tokyo.

Låt oss gå vidare i en kanske torr men ändå nödvändig siffergranskning. Vi har inte bara inkomster att jämföra när vi ska se vilka som tillsammans med Borg står väl rustade inför krisen som är på väg. Det är ännu viktigare att se hur tjocka madrasser var och en ligger på, alltså hur olika hushålls nettotillgångar ser ut. Vem har reserver och vem måste slita varje dag för att betala hyran i morgon? Vi avslöjar ingen hemlighet om vi säger att det är en mycket liten av del av vårt lands befolkning som verkligen har tjocka madrasser att vila på. SCB:s statistik över privata tillgångar och skulder (se tabell 2 nedan) kommer oss till hjälp för att mäta underlagets tjocklek.

Den rikaste tiondelen av vår befolkning äger alltså två tredjedelar av alla tillgångar. Här kan vi tala om riktiga Hästengrejor, inget tagel i de madrasserna. Att den rikaste tiondelen av befolkningen äger 98 procent av alla börsnoterade aktier visar ihålligheten i allt tal om folkaktier. En titt på SCB:s siffror visar att år 2006 ägde den rikaste tiondelen värden till ett belopp av 3 490 miljarder kronor, 66 procent av 5 288 miljarder. Här finns mycket pengar att hämta för satsningar på offentlig service och kollektiva investeringar. Men inget av dagens riksdagspartier kan ens tänka sig att öka beskattningen av de rika.

Tabell 2: Tillgångar och skulder år 2006

Kvinnor och män	Totalt mdr kr	Andel topp 10%	Andel topp 1%
Fasta tillgångar	5 112	57	17
Finansiella ting.	2 078	71	32
varav bankmedel	676	69	24
börsnoterade aktier	605	98	74
Summa tillgångar	7 283	56	20
Summa skulder	1 995	58	17
Nettotillgångar	5 288	66	24

Men varifrån kommer alla dessa rikedomar? Varför ökar inkomstklyftorna i samhället och varför blir de rika rikare i allt snabbare takt? Ett vanligt svar är att finanskapitalet tagit makten och att i dag är kapitalismens drivmotor spekulation och globaliserad finansmanipulation. Men detta är inget svar, bara en beskrivning av hur det ser ut på ytan. Det förklarar ingenting eftersom i finansfären skapas inga rikedomar. Där omfördelas bara redan producerade rikedomar. När de rika blir stenrika tack vare aktieaffärer och placeringar i privata riskfonder konfiskerar de bara pengar som andra har skapat genom sitt arbete. Frågan är hur pengarna hamnar där?

Arbetet skapar de värden som ger välstånd och rikedom. Det är fördelningen av arbetets frukter som ändrats under den nya globaliserade finanskapitalismen och som förklarar de stormrikas uppsjö av pengar.

Det är två djupa förändringar i kapitalismen som skapat de källor ur vilka miljardärerna öser sina rikedomar. Enligt den amerikanska tidskriften Forbes var de 691 till antalet i fjol. Av dem var sju svenskar. Inte så illa för ett land med nio miljoner medborgare. Miljardärernas samlade förmögenhet ökade förra året med 300 miljarder dollar eller 2 100 000 000 000 kronor. Inte så oäven årslön.

För det första har, efter murens fall, antalet arbetare på den kapitalistiska världsmarknaden fyrdubblats under de senaste tjugofem åren. Aldrig tidigare i kapitalismens historia har så många på så kort tid dragits in i den kapitalistiska varuproduktionen. Enbart i Kina handlar det om flera hundra miljoner. Denna grundläggande förändring i världsskala är en djup källa till nya profiter för kapitalet. Billiga varor produceras av minimalt betald arbetskraft för att säljas med stora vinstmarginaler i världens varuhus. Denna nya arbetskraft saknar oftast socialt skyddsnät och fackliga organisationer vilket utlämnar de flesta till kapitalägarnas goda vilja.

För det andra har den arbetande befolkningens inkomster i OECD förlorat i andel av nationalinkomsterna till förmån för kapitalets vinster. Det är inget förfluet påhitt av udda ekonomer på vänsterkanten. EU-kommissionen står för uppgifterna. Trendbrottet kom under åttiotalet. Innan dess rådde den så kallade guldåldern, då den ekonomiska tillväxten inom OECD var mycket hög och lönerns andel låg kring två tredjedelar av nationalinkomsterna. Enligt Kommissionen var 1982 lönerns andel i EU respektive G7-länderna 66,3 procent

respektive 67,5 procent för att år 2005 ha fallit till 58,1 respektive 61,5 procent. Till synes bara några procentenheter, men varje procent handlar om hundratals miljarder dollar i ökade vinster för kapitalet.

Nåväl, ökade vinster, säger nyliberaler och socialdemokrater, leder till ökade investeringar och jobbskapande. Men Kommissionens rapport från maj i år visar vad som verkligen hänt och hur guldregnet över de rika går till. Sedan mitten av åttiotalet används inte längre huvuddelen av vinsterna till nyinvesteringar i maskiner och andra kapitalvaror utan betalas ut direkt till aktieägarna. Det har kallats kasinokapitalism, finanskarusell och djungelkapitalism. Men i botten är det den gamla vanliga kapitalismen som inte längre använder huvuddelen av vinsterna till nyinvesteringar. De rika kan för tillfället tjäna mera pengar i finanskarusellen. Det har de fått lov till av både socialdemokratiska och nyliberala regeringar som avreglerat finansmarknaden, minskat skatterna på företag och privata rikedomar och avreglerat arbetsmarknaden till kapitalets förmån.

För att stoppa nyliberalismens attack måste vi ta kamp för:

- Sex timmars arbetsdag. Fördela arbetet på alla arbetare, anställda som arbetslösa.
- Lika löneökning i kronor och ören. Ingen ska tjäna mer än 60 000 kronor i månaden.
- Kollektivavtal för alla.
- Ta pengarna där de finns. Kraftigt ökad beskattning av de rika.
- Konfiskera alla riskfonders vinster på spekulat i matvaror.
- All energiproduktion och tyngre transporter i samhällets ägo.
- Anta omedelbart en plan för övergång till en fossilfri energiproduktion.
- Stoppa all prospektering efter fossila bränslen.
- Fria offentliga transporter för alla.
- Beskatta transporter av alla lyxvaror.
- Fri sjukvård.
- Bygg ut den offentliga sektorn.
- Kraftig löneökning för alla offentligt anställda med mindre än 30 000 i månaden.
- USA ut ur Irak och Nato ut ur Afganistan.
- Inga svenska soldater till EU:s ”fredsstyrkor”.
- Upphäv alla fattiga länders utlandsskulder.
- Var realist. Kräv det otänkbara!

Benny Åsman